B. Kucinski

K.

Příběh jednoho hledání

LUSOBRAZILSKÁ KNIHOVNA

TRIÁDA

LUSOBRAZILSKÁ KNIHOVNA

B. Kucinski

K.
Příběh jednoho hledání

PŘELOŽILA
ZUZANA BURIANOVÁ

TRIÁDA

Překladatelka děkuje Mgr. Marii Krappmann, PhD., za úpravy textů v jidiš.

© Bernardo Kucinski, 2011, 2012, by arrangement with Anja Saile, Literarische Agentur, Berlin, Germany, and Livia Storia Literary Agency
Translation © Zuzana Burianová, 2020
Commentary © Zuzana Burianová, 2020
© Triáda, 2020

ISBN 978-80-7474-257-6
ISBN (PDF) 978-80-7474-334-4
ISBN (ePub) 978-80-7474-335-1
ISBN (mobi) 978-80-7474-336-8

Přítelkyním, které o ni přišly;
nenadále
citový svět se rozpadl.

Vyprávím vám to, co vím a co nevíte;
ale hlavně chci vyprávět to, o čem nevím,
jestli to vím, a co vy možná budete vědět.

Guimarães Rosa: *Velká divočina: cesty*

Rozžehnu příběh a sám vyhasínám.
Až skončím s tímhle psaním,
budu zase jen němý stín.

Mia Couto: *Náměsíčná země*

Milý čtenáři,
v této knize je všechno smyšlené,
ale skoro všechno se stalo.

B. Kucinski

Jednou za čas mi pošta na starou adresu doručí dopis z banky na její jméno; bývá to lákavá nabídka finančního produktu nebo služby. Ta nejnovější nabízela novou kreditní kartu, platnou ve všech světadílech a ideální k rezervaci hotelů a letenek – všechno to, co by si dnes zasloužila, kdyby býval její život nebyl přerušen. Stačí podepsat a odeslat zpět v již ofrankované obálce, stálo v tom posledním dopise.

Pohled na její jméno na obálce mě pokaždé roztesknÍ. A kladu si otázku, jak je možné stále posílat dopisy někomu, kdo už přes třicet let neexistuje. Vím, že to nemyslí zle. Pošta a banka nevědí, že adresátka už nežije, odesílatel se neskrývá, ale naopak se hrdě prezentuje nápadným logem. Banka svou solidností předstíranou mramorem shrnuje systém; banka nejedná s tvářemi a lidmi, ale s počítačovými seznamy.

Adresátka nabídku nikdy nepřijme, přestože si banka za vedení karty neúčtuje poplatky a přestože držitel může sbírat body za nalétané míle a na letištích využívat VIP salonky – všechno to, co by bývala mohla mít, ale co mít nebude, všechno to, co skoro ještě neexistovalo, když byla naživu, a co jí teď, když

naživu není, nabízejí; inventář ztrát daných ztrátou jednoho života.

Jako by skrytým záměrem těch dopisů bylo zabránit tomu, aby její památka došla v naší paměti pokoje; jako by nám nejenže nedopřáli léčivý účinek truchlení tím, že odstranili její tělo, ale ještě jako by byl pošťák něco jako dybuk a jeho neklidná duše poukazovala na naše provinění a opomenutí. Jako by kromě zbytečné smrti chtěli zničit i nezbytný život, život, který jde dál a který od nás vyžadují naše děti a vnuci.*

Proč na mou starou adresu? Říkal jsem si, že ji asi uvedla bance v jednom z těch nejistých okamžiků, kdy byla na útěku, zametala stopy a v rychlosti zahýbala za roh, kdy nechtěla uvést jiné adresy, pravé, ale zakázané; ptal jsem se, v které fázi rodící se tragédie se to asi stalo, na jaké jiné adrese nebo na adresách v plurálu, se tenkrát vyskytovala – později jsem totiž zjistil, že jich měla mnoho, jako by doufala, že tím obelstí osud.

Ty příbytky vlastně nebyly domovem, místem, kde člověk vychovává děti a hostí přátele; byly opakem domova, katakombami, kam mohli tak jako křesťané v Římě zalézt na celé měsíce anebo jen na týdny či dny, dokud někoho z nich nezatkli a znovu nenastal útěk a zběsilé hledání nové skrýše.

Proto asi neuvedla adresu svých momentálních katakomb, ale místa, kde jsem žil se ženou a dětmi třiatřicet

---

* Dybuk je v židovské mytologii nespokojená duše, která se přimkne k nějakému člověku, většinou proto, aby ho strašila. Toto slovo pochází z hebrejského výrazu „davak“, jež znamená „lepit se, přichytit se“.

let; kde dnes bydlí můj starší syn a vnuk, kde mám já pracovnu, žena zahrádku a ateliér a vnuk své dva psy a hračky.

Teprve tehdy jsem si uvědomil, že kdybych býval ten dům prodal, jak jsem tolikrát uvažoval, zpřetrhal bych vazbu s polovinou svého života. Teprve tehdy jsem pochopil staršího syna, který prohlásil ne, tenhle dům se nikdy neprodá. K tomu domu se pojí veškeré jeho vzpomínky.

Jenže takhle to nebylo. Tenhle dům nikdy nepoznala. Spočítal jsem si čas a zjistil, že když jsme ten sešlý dům od starých portugalských přistěhovalců koupili, uběhlo už od jejího zmizení šest let. Ne, ona náš dům nikdy nepoznala. Nikdy nevyšla po strmých schodech z předzahrádky. Nikdy nepoznala mé děti. Nikdy se nemohla stát tetou svým synovcům a neteřím. Na tom, co se stalo, jsem vždycky nejvíc litoval právě těchto důsledků.

Když ale tuhle adresu neměla, kdo ji systému předal? Záhada. Jak se v té mlhovině internetu, z níž se nic nesmaže, mohlo její jméno spojit s mou adresou? Nejpravděpodobnější je, že jsem k té adrese její jméno přiřadil sám – bylo to tehdy, když jsem žádal o prohlášení o nezvěstnosti? Anebo když jsem se obrátil na advokáta, aby zahájil řízení o pozůstalosti? Anebo když jsem zažádal, aby univerzita odvolala hanebnou výpověď, kterou jí dala pro neomluvené absence v zaměstnání? Nikdy se nedozvím, kdy se to stalo. Vím jen, že dopisy nepřítomné adresátce budou přicházet dál.

Listonoš nikdy nezjistí, že adresátka neexistuje, že byla unesena, mučena a zavražděna vojenskou dikta-

turou. Tak jako se to před ním nedozví třídič dopisů ani lidé kolem něj. Jméno na obálce se známkou a razítkem, které jako by ověřovaly jeho pravost, nebude písemným dokladem omylu ani chybného úkonu počítače, ale celonárodní Alzheimerovy nemoci. Protože to, že její jméno zůstává na seznamu živých, je paradoxně dílem kolektivního zapomnění seznamu mrtvých.

São Paulo, 31. prosince 2010

Když toho nedělního rána K. poprvé pocítil úzkost, která ho posléze zcela ovládla, tragédie již byla nemilosrdně na postupu. Dcera už deset dní nezavolala. Později bude připisovat vinu chybějícím rodinným rituálům, které jsou v těžkých časech ještě potřebnější, rituálům, jako je jednou denně zavolat nebo přijít v neděli na oběd. Dcera si s jeho druhou ženou nerozuměla.

Jak to, že si on, kovaný v politice, neuvědomil vření nové doby? Možná by bylo všechno jinak, kdyby nevěnoval tolik pozornosti přátelům, spisovatelům píšícím v jidiš* – mrtvém jazyce, jímž mluví už jen hrstka starců –, ale spíš tomu, co se v zemi dělo v současnosti. Možná. K čemu je jidiš? K ničemu. Místo aby se starali o živé, každý týden na svých schůzkách oplakávali jazyk, který se proměnil v mrtvolu.

Neděli si s dcerou spojoval od dob, kdy jí v ten den nosíval z trhu dárky. Náhle se mu vybavily zvěsti, které

* Jazyk, kterým hovoří Židé východní Evropy, zaznamenal rozkvět na počátku 20. století, kdy došlo k upevnění jidišské literatury. K prudkému úpadku došlo v důsledku holocaustu a poté, co zakladatelé státu Izrael přijali jako úřední jazyk hebrejštinu.

zaslechl včera večer v Bom Retiru: říkalo se, že zmizeli dva židovští studenti medicíny, jeden z nich prý z bohaté rodiny. Údajně v tom byla politika, diktatura, s antisemitismem to nemělo nic společného. Vzhledem k tomu, že zmizeli i Nežidé, Svaz se rozhodl do toho nevměšovat. Byly to drby, možná to ani nebyla pravda, protože o totožnosti těch chlapců neříkaly nic.

Zneklidnily ho ty zvěsti, ne to, že byla neděle. Celý den vytáčel číslo, které mu dcera dala pro naléhavé případy, ale telefon vyzváněl bez odezvy. Když ho nikdo nezvedal ani v jednu v noci, a to už by musela být doma, i kdyby bývala šla do kina, jak měla v oblibě, rozhodl se, že ji nazítří vyhledá na univerzitě.

Té noci se mu zdálo o tom, jak byl malý a kozáci vtrhli do ševcovství jeho otce, aby jim spravil holínky. Probudil se brzy, celý vyděšený. Vzpomněl si, že se kozáci objevili přesně na Tiš'a be-av,* v den všech pohrom židovského lidu, den zboření prvního i druhého chrámu a vyhnání Židů ze Španělska.

Nevěděl sice, čeho se má obávat, ale už v obavách vytáhl z garáže austina, a aniž vzbudil manželku, vyrazil směrem k univerzitnímu kampusu, rozkládajícímu se v dáli za změtí mrakodrapů. Jel pomalu, dlouho projížděl centrem, jako by nikdy nechtěl dorazit na místo; pocit jistoty, že ji najde jako obvykle v práci, v něm střídal strach z opaku. Konečně dorazil ke komplexu budov Ústavu chemie, kam vstoupil jen jedinkrát, když dcera kdysi obhajovala doktorskou disertaci před skupinou

* Doslovně devátý den měsíce av židovského kalendáře, považovaný za prokletý.

profesorů přísného vzezření, z nichž někteří vystudovali ještě v Německu.

Dnes nepřišla, oznámily mu přítelkyně. S váháním přitom pokradmu pokukovaly jedna po druhé. Jako by se obávaly, že zdi mají uši, zavedly pak K. do zahrady, aby si promluvili. Tam mu řekly, že už se neobjevila jedenáctý den. Ano, když započteme dva víkendy, určitě to bylo jedenáct dní. Ona, která nikdy nezameškala jedinou svou přednášku. Mluvily šeptem a věty nechávaly nedokončené, jako by se v každém slově skrývalo tisíc dalších, jejichž význam byl zakázán.

Nespokojený a rozrušený K. se chtěl obrátit i na ostatní – nemohli by o dceři něco vědět její nadřízení? Kdyby se jí něco stalo a byla v nemocnici, určitě by se spojili s univerzitou. Přítelkyně se vylekaly. To nedělejte. Prozatím ne. Aby ho od toho odradily, zmírnily tón, třeba někam odjela, z opatrnosti se na pár dní ztratila. Oni se tu na ni vyptávali cizí lidé, víte? Po kampusu se pohybují divné existence. Zapisují si značky aut. Sídlí na rektorátu. Co jsou zač? Nedokázaly odpovědět.

Když ho přesvědčily, aby se neobracel na univerzitní funkcionáře, vydal se K. plný úzkosti z kampusu na adresu v ulici Patera Chica, kterou mu dcera před časem dala s instrukcí, že ji tam má hledat, jen kdyby se stalo něco velmi vážného a ona nebrala telefon. Bylo absurdní, že mu tehdy nepřipadalo divné, když mu řekla, aby ji vyhledal jen z vážných důvodů a volal, jen když to bude naléhavé. Kam jen dal, proboha, rozum?

Našel dvoupatrový dvojdomek s hlavním vchodem přímo do ulice, vmáčknutý mezi desítku podobných.

Zaprášené letáky a noviny u dveří naznačovaly, že jeho obyvatelé už se tu dlouho neukázali. Na naléhavé zvonění nikdo neodpovídal.

Tak, a tragédie byla na světě. Co si má počít? Oba synové žili daleko v cizině. Druhá manželka nebyla k ničemu. Přítelkyně na univerzitě panikařily. Starý muž se cítil zdrcen. Slabé, prázdné tělo jako by bylo na pokraji zhroucení. Hlavu měl jako omráčenou. Najednou všechno ztratilo smysl. Vše ovládla jediná skutečnost, která vytlačila všechno, co se jí netýkalo; všechno ostatní teď bylo pasé. Skutečnost, že jeho milovaná dcera před jedenácti dny, možná i dřív, zmizela. Cítil se strašlivě sám.

Začal probírat hypotézy. Možná ji potkala nehoda nebo trpěla nějakou vážnou nemocí, o které neměl nikdo vědět. Nejhorší by bylo zatčení tajnou policií. Stát nemá tvář ani city, je neprůhledný a zvrácený. Jeho jedinou skulinou je korupce. Ale někdy se z vyšších důvodů uzavře i ta. Tehdy se stát stane zhoubným hned dvakrát: svou krutostí a nedosažitelností. Tohle K. věděl tak dobře jako málokdo.

Připomněl si nedávné situace, dceřinu nervozitu, její vyhýbavost, to, jak měla naspěch, když přicházela a zase odcházela, i adresu mu dala jen pro krajní případ, a ještě s instrukcí, aby ji nikomu nedával. Ohromeně si uvědomil, v jak velkém sebeklamu žil a jak ho vodila za nos vlastní dcera, která se možná zapletla do něčeho krajně nebezpečného, a on si toho v roztržitosti, v zápalu pro jidiš a v zaujetí laciným kouzlem literárních setkání ani nevšiml.

A jako by to nestačilo, udělal ještě tu chybu, že se oženil s tou německou Židovkou, jen proto, že uměla vařit brambory tak, jak byl zvyklý. Čert aby vzal přátele, kteří mu nakukali, aby se znovu oženil. Aby je čert vzal, do jednoho. On, který se nikdy nerouhal a tolerantně přijímal lidi takové, jací jsou, se přestal ovládat a klel. Obával se nejhoršího.

Přítel, který nebyl jen spisovatel, ale taky advokát, mu po telefonu poradil, aby všechno nahlásil na Oddělení pro pohřešované, a rovnou ho upozornil, že i když to nejspíš k ničemu nebude, je to formální povinnost rodiče. Nadiktoval mu adresu, ulice Brigádního generála Tobiase, policejní ústředí. K. se ho zeptal, jestli slyšel něco o zmizení dvou židovských studentů medicíny. Ano. Byla to pravda. Jedna z rodin už se na něho obrátila. A co podnikne? Nic. V případě zatčení z politických důvodů mají soudy zakázáno přijímat žádost o *habeas corpus*. Advokát s tím nenadělá vůbec nic. Nic. Taková je realita.

Na policii starému muži položili jen pár otázek. Pohřešovaní bývají většinou dospívající, kteří utíkají od otců alkoholiků a od otčímů, protože je bijí. K. jim vysvětlil, že jeho dcera učí na vysoké škole, má doktorát, je nezávislá a žije sama. Má vlastní auto; nebude v tom něco politického?

Nechtěl se komisaři svěřovat, hovořil v náznacích. Proto mu ani nedal adresu v ulici Patera Chica; namísto její adresy udal svou vlastní a namísto té své uvedl adresu obchodu. K. se nevědomky vracel k pozapomenutým návykům z dob svého konspiračního mládí v Polsku. Komisaři ve službě se rozhovor nelíbil. Do politických

případů bylo zakázáno se vměšovat. Ale obměkčil se a stížnost zaznamenal. Ať prý K. vyčká a o politice už nemluví.

Hledat? Kdepak, policie má na práci jiné věci; vysokoškolská učitelka, něco málo přes třicet, dospělá a očkovaná. Ať počká, oběžník s fotografií rozešlou na všechny policejní stanice. Pokud do pěti dnů nedostane vyrozumění, může to zkusit v Ústavu soudního lékařství, kam posílají neidentifikovaná těla obětí dopravních a jiných nehod. Řekl to poněkud stísněně.

A tak začala sága starého otce, každým dnem sklíčenějšího a nevyspalejšího. Dvacátého dne se po další marné cestě na kampus a k domu v ulici Patera Chica obrátil na přátele z literárního kroužku, ty samé, jež v rozrušení proklel. Třeba budou znát někoho a ten bude znát někoho dalšího, na policii, v armádě, u tajné služby, kdekoli uvnitř toho systému, který pohlcoval lidi beze stopy. Ale s výjimkou advokáta to byli outsideři a nikoho důležitého neznali. Advokát neurčitě zmínil nějakého představitele riodejaneirské obce, který měl styky s generály. Pokusí se zjistit víc.

K. si začal dny dceřiny nezvěstnosti zaznamenávat, další zásada z mladých let. A nebylo dne, kdy by se pro dceru nepokusil něco udělat. Ničím jiným už se nezabýval. Aby vůbec usnul, začal brát prášky na spaní. Když uplynulo pětadvacet dní, sebral odvahu a vydal se do Ústavu soudního lékařství.

Popsal dceřino nevysvětlitelné zmizení a politice se obloukem vyhnul. Ukázal její slavnostní fotku z promoce. Potom ukázal další, odlišnou, na té byla pohublá,

v očích bolestný pohled. Ne, úředníci si ten obličej nespojovali s žádným nedávno přivezeným ženským tělem, všechno to byly černošky nebo míšenky. A skoro všechny bezdomovkyně. Popravdě řečeno, neidentifikované tělo běloušky sem naposledy přivezli víc než před rokem. K. vyšel z Ústavu s úlevou; stále existovala naděje, že ji najde živou. Ale ty fotografie z alba bezdomovců a neznámých osob ho sklíčily. S tak zubožených tvářemi, s očima tak vytřeštěnýma hrůzou se nesetkal ani za války v Polsku.

V té době se K. začal jako posedlý obracet na zákazníky, kteří přicházeli do obchodu uhradit splátku, na sousedy v ulici, a dokonce i na neznámé lidi. Všem vyprávěl dceřin příběh. Její malý volkswagen taky zmizel, zdůrazňoval. Většinou ho mlčky vyslechli až do konce, pak ho případně poplácali po shrbených zádech a prohlásili: to je mi moc líto. Několik málo ho přerušilo hned na začátku pod záminkou návštěvy u lékaře či něčeho podobného – jako by je už samo poslouchání ohrožovalo.

Třicátý den od dceřina zmizení si K. v *Estado de São Paulo* přečetl zprávu, která zmiňovala, i když diskrétně, osoby zmizelé z politických důvodů. Arcibiskup svolával setkání s „příbuznými politických zmizelých".

Přesně to tam stálo: „příbuzní politických zmizelých".

K. do katolického kostela nikdy nevkročil, tak podivně na něj působilo tiché přítmí kostelů a sochy svatých, které bylo vidět otevřenými dveřmi. Pociťoval vůči katolicismu vrozený odpor, k němuž se přidávalo pohrdání všemi náboženskými praktikami, včetně těch, které

byly vlastní jeho lidu. Ve skutečnosti mu ale nevadili lidé a jejich víra, ale duchovní, ať už kněží, rabíni, nebo biskupové; považoval je za pokrytce. Toho odpoledne však nic z toho nebylo důležité. O podivných zmizeních měl promluvit významný člověk, arcibiskup.

Při vstupu do ústředního sálu Arcibiskupské kurie si K. uvědomil, jak moc už ho dceřino zmizení změnilo. Se zájmem si prohlédl barokní sochu Panny Marie v předsálí a sochy dalších svatých, které neznal, stojící v rozích. Když vešel, setkání už začalo. Na židlích rozmístěných v sále, jejichž počet byl o dost vyšší než počet přítomných, sedělo dobrých šedesát lidí. Setkání řídili čtyři vážní muži, kteří byli usazeni v půlkruhu vpředu před publikem a vypadali jako advokáti; zápis prováděla do velkého sešitu jedna jeptiška.

Právě hovořila velmi stará paní, mohlo jí být přes devadesát, drobná, maličká, s brýlemi na špičce nosu a bílými vlasy; její manžel se vracel z exilu přes Uruguaianu, dorazil až na předem smluvené místo na brazilské straně a pak doslova beze stopy zmizel, jako by se vypařil nebo ho andělé vynesli do nebes. Jeden syn se ho pokoušel najít, obešel v Uruguaianě všechny nemocnice, policejní stanice i autobusové zastávky, ale nic, ani stopy. Syn po jejím boku tomu vyprávění přikyvoval.

Potom vystoupila další paní, padesátnice, představila se jako manželka bývalého federálního poslance. Domů k nim přišli dva policisté a požádali manžela, aby s nimi šel na stanici a podal nějaké vysvětlení. Odcházel klidně, protože i když ho vojáci zbavili poslaneckého mandátu, vedl normální život, měl advokátní kancelář. Od toho

okamžiku, bylo to před osmi měsíci, už ho nespatřili. Na stanici tvrdili, že tam pobyl jen čtvrt hodiny a pak ho propustili. Ale jak? Jak mohl takhle zmizet z povrchu země? Tuhle elegantní paní doprovázely čtyři děti.

Další příběhy zmizení, každý se chtěl dostat ke slovu. A všichni chtěli naslouchat. Chtěli pochopit. Možná z toho množství případů vyplyne nějaké vysvětlení, nějaká logika a především nějaké řešení, způsob, jak s tou noční můrou skoncovat. Jedna mladá, nanejvýš dvacetiletá dívka požádala, aby mohla promluvit jménem skupiny sedící kolem ní, jménem „příbuzných těch, kteří zmizeli u Araguaie", prohlásila. Tehdy slyšel K. o Araguaii poprvé; dozvěděl se, že tam bylo v hloubi amazonského pralesa ozbrojenými silami mnoho mladých mužů zajato a na místě popraveno.

Tu skupinku přivedlo na setkání něco neuvěřitelného. Armáda prohlašovala, že se nic takového nestalo, přestože jeden ze zajatců, jeden jediný, uprchl a vše dosvědčil. Příbuzní chtěli pohřbít své mrtvé – věděli už, že jsou mrtví, bylo prý jich přes padesát. Znali dokonce i přibližné místo popravy, ale vojáci trvali na tom, že žádná těla, která by mohli vydat, nemají.

Jeden mladý muž se sešel s manželkou v pasáži obchodního centra Conjunto Nacional na oběd, a víckrát je nikdo neviděl. Jeho matka během své řeči ukazovala okolo sedícím fotky syna, snachy a vnoučka. Nějaký muž se zvedl, že prý kvůli tomu setkání přijel až z Goiânie. Jemu nechali zmizet dva syny, jednomu bylo dvacet a druhému teprve šestnáct. Muž koktal, vypadal, jako by byl v katatonickém stavu. Jako první užil výraz „nechali

zmizet“. I on s sebou měl fotky synů. Po něm si dodal odvahy a vypověděl svůj příběh i K.

Snesl se už večer, a vyprávění nebrala konce. Lišily se kulisy, detaily, okolnosti, ale všech dvacet dva případů, napočítaných na tomto setkání, mělo jeden děsivý společný rys: osoby, které beze stopy zmizely. Jako by se vypařily. To platilo i o mladých lidech od Araguaie, přestože o těch už se vědělo, že jsou mrtví. Jeptiška zapisovala případ po případu. Také vybrala od příbuzných fotky.

K. všemu zděšeně naslouchal. Dokonce i nacisté, kteří své oběti proměňovali v popel, si o mrtvých vedli záznamy. Každý měl na předloktí vytetované číslo. Každou smrt zaknihovali. Je pravda, že v prvních dnech invaze i později docházelo k masakrům. Všechny Židy z vesnice seřadili podél jámy, postříleli je, naházeli na ně vápno, pak hlínu a hotovo. Ale místní gójové věděli, že jsou jejich Židé v té díře pohřbeni, věděli, kolik jich bylo a kdo byl kdo. Neexistovalo zde to utrpení nejistoty. Byly to masové popravy, nikoli vír pohlcující lidi.

VYZRAZENÍ TAJNÉ SCHŮZKY

Venku pokračuje život beze změny: ženy chodí nakupovat, dělníci pracují, děti si hrají, žebráci žebrají, zamilovaní spolu chodí. Uvnitř, v malém dvoupokojovém bytě, se jedněch manželů zmocňuje panika. Jejich ruce jsou nejisté, chvějí se. Rozhovor je vylekaný, oči se vyhýbají vzájemnému pohledu. Potí se, dýchá z nich neštěstí. Vyzrazení tajné schůzky toho rána lze vysvětlit jedině udáním. Je mezi nimi informátor, zrádce nebo infiltrovaný agent, někdo velmi blízký z těch mála, kteří zbyli.

Uběhly pouhé dvě hodiny; pokyny jsou jasné a rozhodné. Když je tajná schůzka prozrazena, je třeba počítat s nejhorší možností, a to že zatčený druh nevydrží mučení a promluví. Na přesné vypočítávání toho, co dotyčný věděl či nevěděl, není čas ani klid. Instrukce také říkají, že v takovém případě je třeba přijmout tu nejhorší možnost – dotyčný věděl všechno.

Naštěstí si dal dvojnásobný pozor. Anebo už něco tušil? Hodinu předem si stoupl na místo odlehlé od náměstí, odkud mohl nepozorovaně sledovat dění. A viděl přestrojené agenty, jak jeden po druhém přicházejí a rozmísťují se do čtyř rohů, uprostřed a po stranách. Bylo jich přinejmenším deset.

Pak viděl, jak se přiblížil kontaktní člověk, měl sklopenou hlavu, vratkou chůzi a neklidné pohyby, sedl si na předem určenou lavičku a zahájil pětiminutové čekání, podle bezpečnostních pravidel nemělo trvat víc než pět minut.

On sám ani pět minut nečekal. Stačilo mu, co viděl. Léčka. Vše nasvědčovalo tomu, že se k roli návnady propůjčila sama spojka. Ale zrádce mohl být někdo jiný. On byl oblastní koordinátor. Regionální velení o té schůzce vědělo taky.

Co dělat? Před několika měsíci, když padl velitel, by bylo řešení prosté. Stačilo by přijmout porážku a složit zbraně. Všechno stáhnout. Šetřit se pro další bitvy v budoucnu. Dnes ráno už řešení tak jednoduché není, přestože cesta je stále stejná, je jenom jedna a je méně složitá, než se zdá. Uznat porážku. Hotovo, konec. Prohráli jsme. Boj skončil. Spálit dokumenty, opustit plány, zničit stopy, nechodit na žádné schůzky, nezvedat telefon, zpřetrhat kontakty. Ale než ta hrstka přeživších při pohledu nazpět přizná, že jediným východiskem bylo přijmout porážku, potrvá to desítky let.

Manželé, izolovaní a osamocení v dvoupokojovém bytě, tuto cestu ale v dané chvíli nevidí; neuvažují tak. Ještě odhadují stupeň nebezpečí. Zatčený druh zná jejich krycí jména a může vyzradit části informací, které agenty dovedou ke skutečným jménům, situacím, místům a datům. Snaží se rozpomenout, jestli při telefonátu dodrželi bezpečnostní pravidla. Ano, v rozhovoru uvedli den následující po skutečném dni schůzky i o hodinu pozdější čas. Vždy udat o den a hodinu víc, praví bezpečnostní norma.

Musí si pospíšit. Je možné, že je tu další zrádce, který tajnou schůzku vyzradil. Jeden, kterého zatkli, a druhý, který zradil. Buď je to stejný člověk, anebo jim hrozí dvě odlišná nebezpečí. Každou chvíli je jeden z nich může udat. Pokud budou rychlí, podaří se jim možná zachránit normální polovinu svých životů, to znamená život sám.

Manželé mají pravé doklady, stálé zaměstnání, rodinu, přátele, rodiče a sourozence. Neutajená polovina jejich podvojných životů je nedotčená. Stačí opustit polovinu tajnou, vymazat ji, „dylítovat" – jak by se dnes řeklo výmluvným neologismem –, nikoli ze zbabělosti, nýbrž z prozíravosti. Aby zůstali naživu. Přežít porážku, ano, to by bylo vítězství. I kdyby nebylo možné ji vymazat, vždycky tu byla možnost ukrýt se v nějaké díře, na venkově, na ambasádě, na arcibiskupství. Pokud by přijali porážku. Klíčem k řešení bylo přijmout porážku, složit zbraně.

Oba se však rozhodnou vytrvat. Nejednají s chladnou hlavou. Nevede je logika politického boje, ale jiná logika, možná logika viny, solidarity či zoufalství. Do malého podnikatelského kufříku vkládají dva falešné, neuměle padělané pasy, plány akce, k níž nikdy nedojde, neboť válka je už prohraná, revolver s několika zásobníky, které se do něj možná ani nehodí, a předmanželskou smlouvu, podepsanou proto, aby jeden druhého nevystavoval svým vlastním rizikům.

Do větší látkové tašky vysypou složitě vypracovaná obvinění, ta, která považují za nejcennější. Seznam dvou set třiceti dvou mučitelů, kteří nebudou nikdy